

АНОТАЦІЯ

Остап'як М. М. Спрошене позовне провадження в цивільному судочинстві України та країнах ЄС (порівняльно-правовий аналіз) – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право. – Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника – Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Івано-Франківськ, 2023.

Дисертація присвячена теоретико-правовому дослідженню наукових позицій, ідей та підходів, а також практичних аспектів правового регулювання спрощеного позовного провадження в цивільному судочинстві України та країнах ЄС.

Проаналізовано правову природу спрощеного позовного провадження в цивільному судочинстві України та країн-членів ЄС. Ознаки спрощеного позовного провадження можна розглядати як обов'язкові, що розкривають юридичну природу спрощеного провадження та притаманні спрощеному позовному провадженню в Україні та аналогічним процедурам у країнах-членах ЄС. Ці ознаки поділяються на матеріальні та процесуальні. Матеріальні ознаки включають грошовий поріг справи, перелік окремих категорій справ та їхню простоту у вирішенні. Процесуальні ознаки, які є обов'язковими, включають деривативний (похідний) характер, неформальний та більш спрощений процес порівняно зі звичайною процедурою, відсутність обов'язку залучення адвоката, активну роль судді та особливий порядок перегляду судових рішень. До факультативних ознак, які не є обов'язковими для всіх країн-членів ЄС, належать скорочені строки, прості правила для подання доказів, більша свобода суддів у прийнятті рішень, самостійний тягар витрат для сторін, менші ставки судового збору та добровільність застосування спрощеної процедури розгляду дрібних справ.

Під «спрощеним позовним провадженням» слід розуміти похідну від позовного провадження з спрощеними правилами форму розгляду

малозначних або справ незначної складності, з активною участю судді та, як наслідок пришвидшується розгляд справи в суді в порівнянні із загальним позовним провадженням. Законодавці країн-членів ЄС та законодавець України не закріплюють у цивільному процесуальному законодавстві визначення спрощеного позовного провадження, а тільки закріплюють умови за якими може розглядатися справа в порядку спрощеного провадження чи точний перелік справ.

Порівнюючи процесуальне законодавство України та країн-членів ЄС у цивільних справах, можна визначити спільні тенденції. Зокрема, у спрощеному позовному провадженні зазвичай відсутнє судове засідання, і ведеться письмове провадження, що сприяє ефективності розгляду справи в суді. Строки подачі процесуальних документів мають схожий характер в різних країнах, свідчаючи про спільний підхід законодавців до збереження принципу «розумних строків». Взаємодія між сторонами та обмін інформацією відіграють важливу роль перед судовим розглядом, сприяючи розкриттю ключових фактів і документів, пов'язаних із суперечкою. Введення підготовчого етапу в спрощеному позовному порядку може бути корисним, оскільки суд вирішує, чи слід негайно переходити до суті справи, чи провести підготовчий етап, що сприяє уникненню затягувань і недобросовісного використання процесу. Рішення про проведення підготовчого етапу в спрощеному позовному провадженні приймає суд, за обставин, якщо суддя вважатиме, що даний етап буде доцільним, ефективним для вирішення справи в суді.

Посилення гнучкості процесуальних норм дозволяє суддям і сторонам обговорювати оптимальну стратегію, встановлювати процесуальний календар і сприяє полегшенню розгляду справи. Справа, яка розглядається в порядку спрощеного позовного провадження, способи її вирішення, не повинні бути надто складним для суду. Зазвичай це стосується справ, в яких вже сформована визнана судова практика їх розгляду, зокрема, існують правові висновки Верховного Суду в аналогічних справах щодо застосування

відповідних норм закону. Вимога до судів включати в ухвалі про відкриття провадження положення, яке передбачає можливість подання всіх документів у електронному вигляді через дозволені засоби комунікації, є важливим кроком у напрямку цифровізації та спрощенню юридичних процесів. Це сприяє зручності та доступності учасників процесу і відповідає вимогам сучасності щодо використання електронних технологій в правовій сфері.

На основі проведеного дослідження сформульовано теоретичні висновки і пропозиції щодо вдосконалення норм чинного законодавства. *Уперше:* 1) наведено перелік критерій, для визначення того, чи слід розглядати відповідну справу як незначної складності (сума позову, спрощений порядок розгляду, відсутність складних фактичних та правових питань, відсутність третіх осіб, можливість вирішення шляхом мирової угоди; 2) здійснено класифікацію підходів до спрощення цивільного судочинства для розгляду малозначних та справ незначної складності у країнах-членах ЄС. Ці підходи можна класифікувати наступним чином: а) встановлення чіткої окремої процедури в межах загального позовного провадження для цивільних справ, що використовується загальними судами (Україна, Естонія, Ірландія, Франція, Латвія, Польща, Словенія), б) впровадження окремого виду провадження, застосовуваного спеціальними, спеціалізованими судами, що виключно розглядають цивільні справи в спрощеному порядку (Бельгія, Греція, Італія, Мальта, Нідерланди), в) спрощення окремих процесуальних дій без встановлення окремої процедури (Австрія, Іспанія, Литва, Німеччина, Словаччина, Франція); 3) обґрунтовано позицію щодо зниження верхньої межі грошового порогу для віднесення справи до категорії малозначної. Визначено малозначні справи як ті, вартість яких не перевищує п'ятдесят розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; 4) аргументовано виключити справи щодо захисту прав споживачів із категорії малозначних, розглядаючи їх як справи невеликої складності, які одночасно вимагають швидкого та ефективного врегулювання спору за умови дотримання вимог Цивільного процесуального кодексу України; 5) розвинуто позицію щодо запозичення

досвіду Великої Британії в частині застосування процедури онлайн медіації у малозначних спорах в національне законодавство України; 6) обґрунтовано проведення підготовчого етапу у справі, яка розглядається судом за спрощеним порядком, у випадках, коли це сприятиме ефективному вирішенню справи; 7) підтверджено необхідність використання спеціальних форм та шаблонів для подання процесуальних заяв в рамках спрощеного позовного провадження, аналогічних «Європейській процедурі розгляду дрібних справ» або подібних тим, що існують у країнах-членах ЄС (Ірландія, Польща, Латвія, Литва, Румунія, Словенія); 8) обґрунтовано думку, що особи, які мають самостійні вимоги, повинні брати участь лише у загальному позовному провадженні, а не в спрощеному; 9) запропоновано зменшити строки на апеляційне оскарження справ, якщо вони розглядалися в порядку спрощеного позовного провадження.

Удосконалено: 1) наукове визначення поняття «спрощеного позовного провадження», за яким під «спрощеним позовним провадженням» слід розуміти похідну від позовного провадження з спрощеними правилами форму розгляду малозначних або справ незначної складності, з активною участю судді, та як наслідок пришвидшується розгляд справи в суді в порівнянні із загальним позовним провадженням; 2) розмежування категорій «спрощена процедура» і «прискорена процедура» щодо розгляду цивільних справ у цивільному судочинстві, так як термін «прискорена процедура» є часовою характеристикою та означає розгляд справи чи вчинення процесуальних дій швидше внаслідок усічення строків вчинення процесуальних дій; 3) ознаки спрощеного провадження в цивільному судочинстві та проведено їх класифікацію на обов'язкові та факультативні. До обов'язкових ознак належать: неформальний і більш спрощений процес порівняно із звичайною процедурою провадження; відсутність обов'язку щодо залучення у процес адвоката; активна роль судді при розгляді малозначних справ; особливий порядок перегляду судових рішень. До факультативних ознак належить: скорочені строки, порівняно прості правила, що стосуються

поданням сторонами доказів та значно більше свобода суддів при прийнятті рішення; самостійний тягар витрат сторін щодо ведення справи; менших ставок судового збору; добровільність застосування спрощеної процедури розгляду дрібних справ; 4) пропозиції внесення змін в практику зачитування судового рішення, забезпечуючи оперативний доступ до письмового тексту рішення.

Набули подальшого розвитку: 1) положення про спеціалізацію суддів загальної юрисдикції, які будуть спеціалізуватися щодо розгляду відповідних категорій справ: сімейних, трудових, стягнення грошових зобов'язань в спрощеному позовному провадженні; 2) обґрунтування необхідності касаційних фільтрів для справ, які розглядалися в порядку спрощеного позовного провадження в силу правової природи спрощеного позовного провадження.

Ключові слова: судочинство, судоустрій, судове рішення, цивільний процес, позовне провадження, спрощене позовне провадження, малозначні справи, справи незначної складності, ціна позову, європейські стандарти судочинства, порівняльне право, строки розгляду справ, принцип пропорційності, диференціація цивільного судочинства, право країн-членів ЄС.

SUMMARY

Ostapiak M. M. Simplified lawsuit proceedings in the civil procedure of Ukraine and EU countries (comparative legal analysis). – Qualification scientific work on the right of the manuscript.

Dissertation for the Doctor of Philosophy Degree in specialty 081 Law. – Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. – Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. Ivano-Frankivsk, 2023.

The dissertation is devoted to the theoretical and legal study of scientific positions, ideas, approaches, and practical aspects of the legal regulation of simplified litigation in the civil justice of Ukraine and EU countries.

The legal nature of simplified lawsuit proceeding in the civil proceedings of Ukraine and EU member states is analyzed. The signs of simplified lawsuit proceeding can be considered mandatory, revealing the legal nature of simplified legal proceedings and inherent in simplified legal proceedings in Ukraine and similar procedures in EU member states. These signs are divided into material and procedural. Material features include the monetary threshold of the case, a list of individual categories of cases, and their ease of resolution. Procedural features that are mandatory include a derivative (derivative) nature, an informal and more simplified process compared to the usual procedure, the absence of the obligation to involve a lawyer, the active role of the judge, and a special procedure for reviewing court decisions. The optional features, which are not mandatory for all EU member states, include shortened time limits, simple rules for presenting evidence, greater freedom of judges in decision-making, independent burden of costs for parties, lower court fee rates, and voluntary application of a simplified review procedure small things.

“Simplified lawsuit proceedings” should be understood as a derivative of legal proceedings with simplified rules, a form of consideration of small or cases of minor complexity, with the active participation of a judge and, as a result, speeding up the consideration of a case in court in comparison with general legal proceedings.

Comparing the procedural legislation of Ukraine and EU member states in civil cases, common trends can be identified. In particular, in simplified lawsuit proceedings, there is usually no court session, and written proceedings are conducted, which contributes to the efficiency of the court proceedings. The deadlines for submitting procedural documents are similar in different countries, testifying to the common approach of legislators to preserving the principle of “reasonable deadlines”. The interaction between the parties and the exchange of information plays an important role before the trial, facilitating the disclosure of key facts and documents related to the dispute. The introduction of a preliminary stage in the simplified lawsuit proceedings can be useful, as the court decides whether to proceed immediately to the merits of the case or to conduct a preparatory stage, which helps to avoid delays and unfair use of the process.

Based on the conducted research, theoretical conclusions and proposals for improving the norms of the current legislation were formulated. *For the first time:* 1) a list of criteria is given for determining whether a certain case should be considered as insignificant (amount of the claim, simplified procedure of consideration, absence of complex factual and legal issues, absence of third parties, the possibility of settlement by amicable agreement; 2) a classification of approaches to simplifying civil proceedings for consideration of small cases in EU member states was carried out. These approaches can be classified as follows: a) establishment of a clear, separate procedure within the framework of general legal proceedings in civil cases, used by general courts (Ukraine, Estonia, Ireland, France, Latvia, Poland, Slovenia), b) introduction of a separate type of procedure used by special, specialized courts that exclusively consider civil cases in a simplified manner (Belgium, Greece, Italy, Malta, the Netherlands), c) simplification of individual procedural actions without establishing a separate procedure (Austria, Spain, Lithuania, Germany, Slovakia, France); 3) the position regarding the reduction of the upper limit of the monetary threshold for classifying the case as insignificant is substantiated. Insignificant cases are defined as those whose value does not exceed fifty amounts of the subsistence minimum for able-bodied persons;

4) it is reasoned to exclude cases regarding the protection of consumer rights from the category of insignificant, considering them as cases of minor complexity, which at the same time require a quick and effective settlement of the dispute, subject to compliance with the requirements of the Civil Procedure Code of Ukraine; 5) a position has been developed regarding borrowing the experience of Great Britain in terms of the application of the online mediation procedure in minor disputes into the national legislation of Ukraine; 6) it is justified to conduct a preparatory stage in a case that is being considered by the court under a simplified procedure, in cases where this will contribute to the effective resolution of the case; 7) the need to use special forms and templates for submitting procedural statements within the framework of simplified legal proceedings, similar to the "European Small Claims Procedure" or similar to those existing in EU member states (Ireland, Poland, Latvia, Lithuania, Romania, Slovenia) is confirmed; 8) the opinion that persons who have independent claims should participate only in the general legal proceedings, and not in the simplified one, is substantiated; 9) it is proposed to reduce the terms for appellate appeal of cases, if they were considered in the order of simplified legal proceedings.

Improved: 1) the scientific definition of the concept of "simplified lawsuit proceedings", according to which "simplified legal proceedings" should be understood as a form of consideration derived from legal proceedings with simplified rules, with the active participation of a judge, and as a result, the consideration of a case in court is accelerated in comparison with general action proceedings; 2) distinguishing between the categories of "simplified procedure" and "accelerated procedure" regarding consideration of civil cases in civil proceedings, as the term "accelerated procedure" is a temporal characteristic and means the consideration of a case or the execution of procedural actions more quickly due to shortening the terms of execution of procedural actions; 3) signs of simplified proceedings in civil proceedings and their classification into mandatory and optional. Mandatory features include: an informal and more simplified process compared to the usual procedure of proceedings; lack of obligation to involve a

lawyer in the process; the active role of the judge in the consideration of minor cases; special procedure for review of court decisions. The optional features include: shorter terms, relatively simple rules regarding the presentation of evidence by the parties and much more freedom of judges when making a decision; the independent burden of costs of the parties in relation to the conduct of the case; lower court fee rates; voluntary application of the simplified procedure for consideration of small cases; 4) proposals for making changes to the practice of reading a court decision, providing prompt access to the written text of the decision.

Further developed: 1) provisions on the specialization of general jurisdiction judges, who will specialize in consideration of relevant categories of cases: family, labor, collection of monetary obligations in simplified legal proceedings; 2) justification of the need for cassation filters for cases that were considered in the order of simplified legal proceedings due to the legal nature of simplified legal proceedings.

Key words: proceedings, judicial system, judgment, civil process, lawsuit proceedings, simplified lawsuit proceedings, small cases, cases of minor complexity, the price of a claim, European judicial standards, comparative law, terms of consideration of cases, the principle of proportionality, differentiation of civil proceedings, the law of EU member states.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ***Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:***

1. Остап'як М.М. Особливості спрощеного провадження в цивільному судочинстві Польщі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2019. № 55.С. 139-142.

URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/34695>.

2. Остап'як М.М. Участь третіх осіб у спрощеному позовному провадженні: практичний ракурс. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України.* Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2020. Вип 52. С. 110-121.

URL: <https://scijournals.pnu.edu.ua/index.php/apiclu/issue/view/247>.

3. Остап'як М. М. Типові форми (шаблони) процесуальних документів, як елемент спрощення цивільного судочинства країн-членів ЄС. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України.* Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2023. Вип. 62. С. 4.44-4.52. DOI: <https://doi.org/10.15330/apiclu.62.4.44-4.52>.

URL: <https://scijournals.pnu.edu.ua/index.php/apiclu/issue/view/331>.

4. Логвінова М. В., Остап'як М. М. Розгляд сімейних справ за правилами спрощеного позовного провадження: огляд судової практики та тенденції змін. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України.* Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2023. Вип 63. С.2.1-2.18. DOI: <https://doi.org/10.15330/apiclu.63.2.1-2.18>

URL: <https://scijournals.pnu.edu.ua/index.php/apiclu/issue/view/337>.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Остап'як М.М. Дефініція спрощеного позовного провадження. *Вдосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина: матеріали щорічної Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених (м. Івано- Франківськ, 3-4 травня 2019 р.).* Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2019. С. 108–111.

6. Ostapyak M.M. Small cases in the civil process of Ukraine. *Evolution of Private Law: International conference* (Katowice, Poland, 2020). Katowice, Poland, 2020. P. 143-150.

URL: <https://hal.science/hal-03140886/document>.

7. Остап'як М.М. Особливості спрощеного позовного провадження в цивільному судочинстві Німеччини та Австрії. *Вдосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина: матеріали щорічної Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених* (м. Івано-Франківськ, 16 травня 2022 р.). Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2022. С. 82-86. URL: <http://surl.li/mizfd>

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

8. Ostapyak M.M. The quintessence of the European small claims procedure. International journal «*Law & Society*», 2020. Issue 2. P. 67-78. URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/lsp/issue/view/255>.

9. Ostapiak M.M. Simplified proceedings for small cases in Slovakia. «*Law & Society*», 2021. Issue 3. P. 68-78. URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/lsp/issue/view/295>.

10. Ostapiak, M. M. European Small Claims Procedure in Slovakia. *Societas et iurisprudencia* [online]. 2021, vol. 9, no. 2, pp. 114-135. ISSN 1339-5467. DOI: <https://doi.org/10.31262/1339-5467/2021/9/2/114-135>.

URL: <https://sei.iuridica.truni.sk/international-scientific-journal/archive/issue-2021-02/>